

ผอ.สปต. ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๕

รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านข่าวของ ABU เรื่อง “Covering Trauma and Conflict - Journalist Safety” (ความปลอดภัยของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวที่สะท้อนความรู้สึกและสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง) และ “New & Emerging Technology Developments” (การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่) ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม

การประชุมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมทั้งหมด ๖๙ คน จาก ๑๘ ประเทศ ได้แก่ อัฟกานิสถาน ภูฏาน บังกลาเทศ จีน ฮังการี อินเดีย อิหร่าน ญี่ปุ่น เกาหลี มองโกเลีย มัลดีฟส์ มาเลเซีย เนปาล สิงคโปร์ ศรีลังกา ตุรกี เวียดนาม และประเทศไทย ๖ คน (จาก MCOT ๓ คน และ NBT กรมประชาสัมพันธ์ ๓ คน) นอกจากนี้ ยังมีวิทยากรจากดาร์ท เซ็นเตอร์ (Dart Centre) เอ็นเอชเค (NHK) ญี่ปุ่น ทีดีเอ็ม (TDM) มาเก๊า และ ซีดับเบิลยูเอ็ม (CWM) ฮังการี โดยวิทยากรและผู้แทนจากหน่วยงานด้านการสื่อของบางประเทศได้นำเสนอ ข้อมูลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแผนการและการปฏิบัติงานในการรายงานข่าวของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งได้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ดังนี้

๑. Ms. Cait McMahon จาก ดาร์ท เซ็นเตอร์ (Dart Centre Asia-Pacific)

Ms. McMahon ได้นำเสนอเกี่ยวกับความเป็นมาของสถาบันและหัวข้อความปลอดภัยของสื่อมวลชน ในการรายงานข่าวที่สะท้อนความรู้สึกและสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งว่า ดาร์ท เซ็นเตอร์เป็นโครงการภายใต้ คณะวารสารศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ในนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ดาร์ท เซ็นเตอร์ ยังมีสำนักงานและเปิดการเรียนการสอนอยู่ในยุโรป และออสเตรเลียด้วย

ภารกิจของดาร์ท เซ็นเตอร์คือ การพัฒนาคุณภาพด้านการสื่อสารมวลชนในสถานการณ์ที่ทำให้เกิด ความรู้สึกหดหู่และสะท้อนใจ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบของการรายงานข่าว จากการเล่าเรื่องของสื่อมวลชน นอกจากนี้ ดาร์ท เซ็นเตอร์ยังได้จัดการสัมมนา การฝึกอบรม และให้การ สนับสนุนโครงการสำหรับสื่อมวลชน ที่รายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุก่อวินาศกรรม ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ภัยพิบัติ จากเฮอริเคนแคทรีนา ภัยพิบัติสึนามิ ปัญหาในไอร์แลนด์เหนือ สงครามอิรัก เหตุกราดยิงที่สถาบันเวอร์จิเนีย โพลีเทคนิค และเหตุการณ์อื่นๆ ด้วย

สถาบันที่สอนด้านสื่อมวลชนและเหตุสะท้อนความรู้สึกของดาร์ท เซ็นเตอร์ มีชื่อว่า “ดาร์ท เซ็นเตอร์ ฟอว์ เจอร์นลลิซึม แอนด์ ทรอมา” (Dart Center for Journalism and Trauma) เริ่มก่อตั้งที่มหาวิทยาลัย วอชิงตัน หรือ University of Washington เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อให้การอบรมเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรม ใหม่ในการรายงานข่าวเกี่ยวกับเหยื่อเหตุรุนแรงและโศกนาฏกรรมโดยคำนึงถึงจริยธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ดาร์ท เซ็นเตอร์ถูกย้ายไปอยู่ที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย หรือ Columbia University

นอกจากการเรียนการสอนแล้ว ดาร์ท เซ็นเตอร์ยังมีโครงการประจำปีต่างๆ เช่น โครงการมอบรางวัล ให้กับสื่อมวลชนที่รายงานข่าวเกี่ยวสถานการณ์สะท้อนใจได้อย่างดีเยี่ยม หรือ Dart Center Awards for Excellence in Reporting on Trauma ซึ่งเริ่มมีการมอบรางวัลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นต้นมา นอกจากนี้ ยังมีโครงการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และการรายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุรุนแรง ความ ขัดแย้ง และโศกนาฏกรรมได้เพิ่มพูนความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ดาร์ท เซ็นเตอร์ยังมี บทบาทในการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับผลกระทบทางจิตใจจากการรายงานสถานการณ์หดหู่และสะท้อนใจต่อ

สื่อมวลชน รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการของการฝึกอบรมและสนับสนุนโครงการต่างๆ ขององค์การด้านการข่าวชั้นนำด้วย ซึ่ง

สำนักงานของดาร์ท เซ็นเตอร์ในยุโรปได้ช่วยพัฒนาโครงการต่างๆ ของบริษัทกระจายเสียงอังกฤษ หรือ บีบีซี. และองค์การต่างๆ ขณะที่ดาร์ท เซ็นเตอร์ในออสเตรเลียได้ร่วมทำงานกับสื่อมวลชนในออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างการบรรยายของ Ms. McMahon มีทั้งการนำเสนอด้วย power point และการแบ่งกลุ่มหารือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเนื้อหามุ่งเน้นการช่วยเหลือเหยื่อและสื่อมวลชนที่ได้รับผลกระทบด้านจิตใจจากการรายงานข่าวความขัดแย้งและโศกนาฏกรรม ให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ และหลุดพ้นจากความฝังใจจากเหตุการณ์สะเทือนอารมณ์ต่างๆ รวมทั้ง ยังสอนให้สื่อมวลชนคำนึงถึงสำคัญของจริยธรรมและความอ่อนไหวในการเฝ้ายามเหยื่อและผู้รอดชีวิตที่กลายเป็นประเด็นของข่าวด้วย และการรายงานข่าวต้องหลีกเลี่ยงการทำให้สาธารณะเกิดความรู้สึกหดหู่และฝังใจกับเหตุการณ์สะเทือนอารมณ์ ซึ่งอารมณ์เหล่านี้อาจเป็นสาเหตุของการได้รับบาดเจ็บทางอารมณ์ และผู้จัดการข่าวต้องดูแลผู้สื่อข่าวภายใต้กำกับดูแลของตน รวมทั้งให้พิจารณาการรายงานข่าวเกี่ยวกับเหยื่อและผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ต่างๆ ด้วย

ปฏิกิริยาโดยทั่วไปของอาการที่เกิดจากความรู้สึกสะเทือนใจอาจมีหลายประการ เช่น นอนไม่หลับ ปั่นป่วนอารมณ์ เศร้าซึม ร้องไห้ ตกตะลึง และไร้ความรู้สึก หรือ มีอาการสั่น บางคนอาจฟื้นจากอาการดังกล่าว แต่บางคนไม่สามารถฟื้นตัวได้ เช่นเดียวกับบาดเจ็บทางกาย ที่ไม่สามารถรักษาได้ ขณะที่บางคนอาจนอนฝันร้ายและรู้สึกกลัว หากใครที่ไม่สามารถฟื้นตัวจากอาการเหล่านี้ ก็จำเป็นต้องพบแพทย์หรือจิตแพทย์

นอกจากนี้ Ms. McMahon ยังได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำประจำห้องข่าวว่า ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดี มีช่วงเวลาการพักบ้าง รู้จักรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ เตือนให้ผู้สื่อข่าวระลึกถึงคุณค่าของการเป็นสื่อมวลชนที่ดี หลีกเลี่ยงการทำงานหนักจนเกินไป มีช่วงเวลาพักที่เพียงพอ ไม่แยกตัวอยู่ลำพัง มีการติดต่อกับบุคคลอื่นตามปกติ ให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงานทั้งทางการและไม่ทางการ มีการหมุนเวียนผู้ได้บังคับบัญชาให้ได้รับมอบหมายงานที่ยากและหนักหน่วง จับคู่ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยให้ทำงานร่วมกับผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ให้การสนับสนุนด้านจิตใจและหาโอกาสดูแลผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีคุณค่า สนับสนุนให้มีการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพและให้การสนับสนุนด้านสังคม และตรวจสอบความเป็นอยู่ของผู้ได้บังคับบัญชาเป็นกิจวัตร นอกจากนี้ ควรจะมีการจัดทำกรวิเคราะห์ความเสี่ยงต่ออาการที่เกิดจากความรู้สึกสะเทือนใจด้วย

Ms. McMahon ยังได้กล่าวว่า การรายงานข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกสะเทือนใจโดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ ไม่เพียงแต่เป็นการรายงานเหตุการณ์ แต่ยังเกี่ยวกับสาธารณสุข เสรีภาพและสิทธิมนุษยชนของพลเรือน การทุจริต ประเด็นด้านกฎหมาย การศึกษาและโอกาสการได้รับบริการด้วย

๒. Mr.Takehiko Kusaba และ Ms Junko Morinaga จาก NHK ประเทศญี่ปุ่น

ผู้แทนทั้งสองจาก NHK ได้นำเสนอและให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและการรายงานข่าวเกี่ยวกับภัยพิบัติ โดยได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์แผ่นดินไหวขนาด ๙.๐ ริกเตอร์ และคลื่นยักษ์สึนามิที่พัดถล่มภาคตะวันออกของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทเรียนครั้งสำคัญ

NHK ได้รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง ๙๐ นาทีแรก จากกล้องที่ติดตั้งไว้ตามชายฝั่ง โดยรูปแบบของการเผยแพร่สถานการณ์ จะเป็นการรายงานผ่าน ๔ ช่องทางโทรทัศน์ และ ๓ ช่องทางวิทยุ ซึ่งทุกรายการปกติจะถูกระงับทันทีเพื่อเข้าสู่การรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น และ ๔๐ นาทีแรกที่เกิดเหตุการณ์ จะมีการรายงานซ้ำทาง ๗ ช่องดังกล่าวของทั้งโทรทัศน์และวิทยุ ภายหลังจากวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๔ เป็นการรายงานข่าวและรายการพิเศษทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ และดาวเทียม โดยมุ่งเน้นการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูญหาย การบรรเทาทุกข์ เด็กและผู้พิการ ความคืบหน้าเกี่ยวกับภัยพิบัติ ขณะที่รายการปกติของโทรทัศน์และวิทยุ มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูญหายและข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับภัยพิบัติด้วย ส่วนการรายงานข่าวระหว่างวันที่ ๑๔-๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรายชื่อผู้ที่ถูกอพยพและระบบการค้นหาผู้สูญหาย รวมทั้งการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ตั้งของศูนย์ผู้อพยพ การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉิน เช่น น้ำ อาหาร และสิ่งจำเป็นอื่นๆ การให้บริการด้านการแพทย์และการจราจร โดยการรายงานข้อมูลเหล่านี้มีการรายงานเป็นภาษามือสำหรับผู้พิการทางหู และ NHK ยังมีการรายงานข่าวและการเตือนภัยสึนามิเป็นภาษาต่างประเทศทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเว็บไซต์ ซึ่งมีการรายงานใน ๑๗ ภาษา อีกทั้งยังมีการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือด้วย

การรายงานเกี่ยวกับภัยพิบัติถือได้ว่าเป็นภารกิจสำคัญของ NHK ซึ่ง NHK ถูกก่อตั้งขึ้นหลังได้รับบทเรียนจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่เมืองคันโต เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยมีบทบาทสำคัญในการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติของ NHK มี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

๑. ก่อนเกิดภัยพิบัติ มุ่งเน้นการลดความรุนแรงของภัยพิบัติ ด้วยการประกาศเตือนภัยอย่างรวดเร็ว
๒. ระหว่างเกิดภัยพิบัติ มุ่งเน้นการสนับสนุนปฏิบัติการกู้ภัย
๓. หลังเกิดภัยพิบัติ มุ่งเน้นการสนับสนุนการฟื้นฟู ด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เคราะห์ร้ายและสูญเสียชีวิต รวมทั้งกระตุ้นให้มีการฟื้นฟู
๔. ในยามปกติ มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยในสังคม ด้วยการนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นการป้องกันภัยพิบัติ

สำนักงานอุตุนิยมวิทยาญี่ปุ่นหรือ JMA และNHK จะร่วมกันรายงานเกี่ยวกับการเตือนภัยแผ่นดินไหวสึนามิ และสภาพอากาศ โดย NHK จะเผยแพร่การประกาศเตือนภัยภายใน ๑ วินาที หลังมีการคาดการณ์ว่าจะเกิดแรงสั่นสะเทือนรุนแรง สัญญาณโทรทัศน์และวิทยุจะเปลี่ยนเป็นการรายงานการเตือนภัยโดยอัตโนมัติ ระบบภาพของ JMA จะแสดงให้เห็นศูนย์กลางและความรุนแรงของแผ่นดินไหว รวมทั้งพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบโดยอัตโนมัติ

ระบบกล้องควบคุมทางไกลของ NHK มีทั้งหมด ๔๗๐ ตัว ติดตั้งไว้ตามสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ เช่น สนามบิน โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ และสถานีรถไฟ เป็นต้น โดยกล้องเหล่านี้จะเก็บภาพที่บันทึกไว้ ๑๒ ชั่วโมง นอกจากนี้ NHK ยังมีเครือข่ายเซลิคอปเตอร์ ๑๔ ลำประจำ ๑๒ สถานีทั่วประเทศ

ประวัติการเผยแพร่สถานการณ์ภัยพิบัติของ NHK ได้แก่

ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แผ่นดินไหวรุนแรงที่เมืองคันโต

ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ การรายงานข่าวทางวิทยุครั้งแรกของ NHK

ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ การรายงานข่าวทางโทรทัศน์ครั้งแรกของ NHK

ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้ผู้โดยสารมารู้ตกระหน่ำ

ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้ผู้โดยสาร-วัน พัดกระหน่ำ

ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ แผ่นดินไหวที่ Nihon-kai-chubu

ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ภูเขาไฟอันเซน (Mt. Unzen) ปะทุ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ แผ่นดินไหวรุนแรงที่ฮันชิน-อวาจิ

นอกจากนี้ NHK ยังมีการฝึกอบรมการรายงานข่าวภัยพิบัติ โดยเจ้าหน้าที่ประจำห้องข่าวจะฝึกปฏิบัติทุกคืนและสถานีท้องถิ่นก็ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้วย รวมทั้งมีการฝึกปฏิบัติเสมือนจริงพร้อมกันระหว่างสำนักงานใหญ่กับสถานีท้องถิ่น โดยเป็นการจำลองสถานการณ์ภัยพิบัติจากแผ่นดินไหวรุนแรง สึนามิ ภูเขาไฟระเบิด ได้ผู้โดยสาร และน้ำท่วม

NHK ยังได้สรุปบทเรียนจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๔ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เสริมความแข็งแกร่งระบบการเผยแพร่และกระจายเสียง เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมในการรายงานเหตุแผ่นดินไหวรุนแรงครั้งต่อไป
2. สนับสนุนการเผยแพร่และกระจายเสียงเกี่ยวกับเหตุการณ์ภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. พัฒนาการประกาศ เพื่อให้สามารถเตือนภัยได้เร็วยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้ประชาชนอพยพโดยเร็ว
4. ให้ข้อมูลที่หลากหลายในทุกช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและการรายงานสถานการณ์จาก NHK ได้โดยง่าย

อย่างไรก็ตาม บทบาทการรายงานและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ NHK โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติ NHK จะระลึกเสมอว่า ต้องปกป้องและรักษาชีวิตประชาชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ NHK ยังมุ่งพัฒนาระบบการรายงานการเตือนภัยและการรายงานข่าวภัยพิบัติด้วย

๓. Mr. Joao F. Clonstantino Pinto จาก TDM มาแก้

Mr. Pinto ได้นำเสนอเกี่ยวกับการบริหารจัดการเจ้าหน้าที่และเนื้อหาของเรื่องในการรายงานข่าวของ TDM สถานีโทรทัศน์ของมาเก๊า ดังนี้

TDM ได้พัฒนาตนเอง นับตั้งแต่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จนกระทั่งปัจจุบัน โดยปัจจุบันนี้ TDM มี ๖ ช่องสถานีโทรทัศน์ ประกอบด้วย Canal Macau, Ou Mun Channel, Sports Channel, Life Channel, HD Channel และ Macau Satellite และมีสถานีวิทยุ ๒ ช่อง โดยออกอากาศ ๔ ภาษา ได้แก่ ภาษาจีนกวางตุ้ง ภาษาจีนกลาง ภาษาโปรตุเกส และภาษาอังกฤษ ขณะที่ TDM มี ๗ ห้องข่าวในปัจจุบัน ได้แก่ ห้องข่าวโทรทัศน์ภาษาจีนกวางตุ้ง ห้องข่าววิทยุภาษาจีนกวางตุ้ง ห้องข่าวโทรทัศน์ภาษาจีนกลาง ห้องข่าววิทยุภาษาจีนกลาง ห้องข่าวโทรทัศน์ภาษาโปรตุเกส ห้องข่าววิทยุภาษาโปรตุเกส และห้องข่าวโทรทัศน์ภาษาอังกฤษ

ทั้งนี้ การที่ TDM มีการออกอากาศใน ๔ ภาษา มีเหตุผลดังนี้

๑. ภาษาจีนกลางและจีนกวางตุ้ง เป็นภาษาของกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในมาเก๊า นั่นก็คือชาวจีน
๒. ภาษาโปรตุเกส เป็นไปตามข้อตกลงทางกฎหมายภายใต้มาตรา ๔๒ ของกฎหมายพื้นฐาน
๓. ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาสากล และมากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรไม่พูดภาษาจีนหรือโปรตุเกส

นอกจากนี้ TDM ยังมีโครงการต่างๆ ที่มุ่งสนับสนุนการใช้สื่อสมัยใหม่ ได้แก่

๑. การสร้างศูนย์กลางข่าว หรือ News Center ที่สอดคล้องกับการไหลเวียนของข้อมูล เพื่อผลิตเนื้อหาข่าวให้กับทุกช่องทางสื่อของ TDM
๒. การจัดตั้งหน่วยสื่อใหม่ หรือ New Media ภายใน News Center
๓. สำรวจสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังวัยหนุ่มสาวได้
๔. ฝึกอบรมผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับเครื่องมือสื่อสารใหม่ เช่น ทวิตเตอร์ และเฟซบุ๊ก

๔. Mr. Nick Morgan ผู้อำนวยการ CWM ฮองกง

Mr. Morgan ได้นำเสนอเกี่ยวกับภัยพิบัติจากดินถล่มในกรุงโซล เกาหลีใต้ สึนามิถล่มในญี่ปุ่น ภูเขาไฟระเบิดในอินโดนีเซีย และน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ ซึ่งการรายงานข่าวภัยพิบัติธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้น

- สร้างการรับรู้ต่อสาธารณะ
- ให้ข้อมูล
- ความสามารถในการนำเสนอ
- ใช้ภาพเคลื่อนไหวและภาพกราฟิกช่วยในการเล่าเรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ใช้แผนที่ที่มีความละเอียดสูงประกอบ
- นำเสนอเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น

พรทิพย์ แสงมหาชัย สรุปและเรียบเรียง